

Němec, Jiří

Ctibor Nečas (1933–2017) : historie jako prostředek proti kolektivnímu zapomnění

In: *Pod ochranou Kleió : historické obory na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*. Borovský, Tomáš (editor); Němec, Jiří (editor). Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2019, pp. 63-64

ISBN 978-80-210-9258-7; ISBN 978-80-210-9259-4 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141045>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ci na vědeckou úroveň. Podílel se, ať již redakčně, nebo jen autorsky, na řadě monografií měst a obcí, u kterých byl jistou volbou pro vylíčení dějin místa v 18. a 19. století. Historickou regionalistiku podporoval i jako místopředseda Muzejní a vlastivědné společnosti a dlouholetý předseda Matice moravské. Dějinám Matice moravské a jejího časopisu zasvětil několik příspěvků, jež ukazují další rozměr Janákova díla. Řadou drobnějších i rozsáhlejších statí připomínal životní jubilea svých kolegů a učitelů, v nekrolozích věcně hodnotil život a přínos významných osobností, mimo jiné Josefa Macůrka, ale i archivářů a vlastivědných badatelů. V Janákových textech nešlo o povinnou kolegiální zdvořilost, nýbrž o snahu uchovat kontinuitu vědecké práce na Moravě a vzpomínku i na ty badatele, kteří pilnou vlastivědnou prací podírali velké stavby akademické historiografie.

Učitelské působení Jana Janáka dostatečně dokumentují desítky diplomových a disertačních prací, v nichž zadával studentům „svá“ témata a citlivě je uváděl do interpretace nelehkých pramenů pozdního 18. a 19. století. Po nešťastném úrazu na počátku nového tisíciletí se Jan Janák začal vzdalovat fakultní a historické obci a již s ní nikdy nenavázal trvalejší kontakt. Hold jeho vědeckému dílu a učitelkému působení představuje sborník k jeho sedmdesátinám *Pocta Janu Janákovi* (2002), do kterého přispělo přes padesát českých a moravských historiků, a výbor z jeho studií *Morava v národním a politickém ruchu 19. století* (2007).

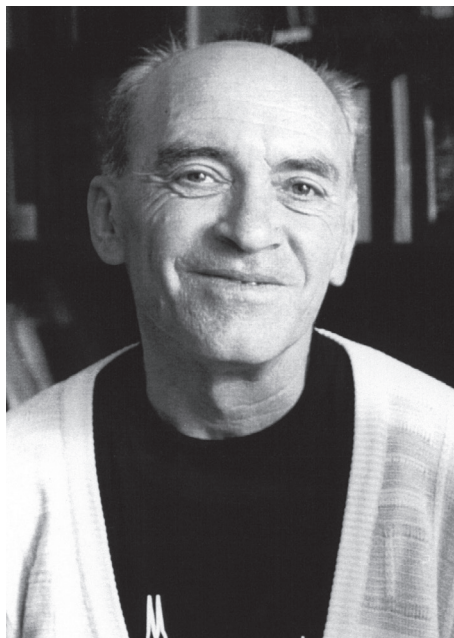
Ctibor Nečas (1933–2017)

Historie jako prostředek proti kolektivnímu zapomnění

Prvním úkolem historické vědy je upozorňovat na jevy, které v minulosti existovaly, ale společnost je vytěsnila v kolektivní paměti na okraj, nebo na ně dokonce zapoměla. Tak znělo vědecké krédo Ctibora Nečase, který se počátkem sedmdesátých let 20. století stal jedním z průkopníků evropského bádání o romském holocaustu. Bez znalosti širokého historického kontextu budeme vždy jen tápat nad řešením problémů naší přítomnosti, opakovaně připomínal historik, jenž velkou část vědeckého života zasvětil výzkumu dějin romského etnika v českých zemích a na Slovensku.

Nečasova cesta k tomuto badatelskému zaměření přitom zdaleka nebyla přímá. Narodil se v roce 1933 v Rakvicích, ale od prvních poválečných let a studií na klasickém gymnáziu přilnul k Brnu, kde na filozofické fakultě v letech 1952–1957 vystudoval oborovou kombinaci dějepis–čeština. Po krátkém intermezzu výuky na základních a středních školách v Ostravě nastoupil v roce 1960 na ostravský pedagogický institut. V roce 1962 se vrátil do Brna, a když byl brněnský pedagogický institut znovu povýšen na Pedagogickou fakultu Univerzity J. E. Purkyně, působil na ní sedmáct let jako odborný asistent pro obecné dějiny. V roce 1981 přešel na filozofickou fakultu na katedru středních, východních a jihovýchodních dějin a etnografie. Po listopadu 1989 byla jeho rozsáhlá pedagogická a vědecká činnost konečně oceněna také kariéřním postupem. Habilitoval se roku 1990 a o dva roky později byl jmenován profesorem. Pedagogickou kariéru završil v historickém ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, kde nenapodobitelným a poutavým způsobem přednášel studentům například dějiny Balkánu v 19. století.

Během ostravského působení se Nečas intenzivně věnoval výzkumu místní levicové mládeže v meziválečném období a společně s pozdějším významným představitelem hospodářských



a sociálních dějin Milanem Myškou se podílel na přípravě dějin Ostravy nebo nedokončené třísvazkové syntéze dějin Vítkovických železáren. Avšak pro dlouhodobý vědecký profil Ctibora Nečase bylo rozhodující setkání s Josefem Macůrkem a Josefem Kabrdou. Jejich univerzitní přednášky a semináře ho přivedly k celoživotnímu zájmu o dějiny jihovýchodní Evropy. Od šedesátých let věnoval Nečas desítky drobnějších i rozsáhlejších studií převážně vztahu českých politických elit k Balkánu před první světovou válkou (například *Balkán a česká politika*, 1972) a pronikání českého bankovního kapitálu do jihovýchodní Evropy (*Na prahu české kapitálové expanze*, 1982; *Podnikání českých bank v cizině 1898–1918*, 1993). Umně přitom propojoval přístupy politických a hospodářských dějin a současně překvapoval mimořádnou schopností objevovat důležitá témata, která jiní badatelé neviděli nebo přehlíželi (*Mezi muslimkami. Působení českých lékařek v Bosně a Hercegovině v letech 1892–1918*, 1992).

K tématu neviděnému patřila na přelomu šedesátých a sedmdesátých let také genocida romského etnika za druhé světové války. Od první studie o tzv. cikánské otázce letech 1939–1942, publikované na stránkách *Časopisu Matice moravské* v roce 1972, nebylo v následujících více než čtyřech desetiletích téměř jediného roku, v němž by Nečasova odborná bibliografie nebyla obohacena o další titul z dějin romského etnika. Úkol byl o to obtížnější, že nemohl navázat na žádné předchozí výzkumy. Výzkum ztěžovala také skutečnost, že pramenná základna byla velmi roztržitá a neexistovala ani žádná psaná romská tradice. Nejen pro práci s těmi, kteří přežili romský holokaust, bylo nezbytné rozvinout přístupy pro historika tehdy nové, a sice orálně-historické metody. První syntéza *Nad osudem českých a slovenských Cikánů v letech 1938–1945* (1981) vyšla po desíti letech výzkumu. V novějších přepracováních byla kniha ještě podstatně rozšířena a vyšla také v anglickém překladu (*Českoslovenští Romové v letech 1938–1945*, 1994; *The holocaust of Czech Roma*, 1999). Obě publikace se rychle zařadily na čelné místo v mezinárodní bibliografii nacistického holokaustu. V posledních letech se Nečas rozhodl zasadit romský holokaust do širokého historického kontextu. Pro odborníky vydal syntézu *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945)* (2005), pro neobornou veřejnost připravil lehkým perem napsaný *Špalíček romských miniatur* (2008), přibližující dějiny romského etnika prostřednictvím konkrétních lidských osudů.

Jiří Malíř (1949)

Rodem Valach, rozhledem Evropan, profesí historik

Valašské kořeny Jiří Malíř nezapře. Duše každé společnosti, bezedná studnice historek, v nichž vypravěč s ironickým nadhledem potvrzuje roli roztržitého profesora, výtečný zpěvák. A také charismatický a tolerantní vedoucí historického ústavu, empatický učitel a přední znalec politického systému 19. století. Po studiích historie a češtiny nastoupil v roce 1973 na aspirantské místo a již o dva roky později podal rigorózní práci o pokrokovém hnutí na Moravě v letech 1896–1906. Úspěšnou obhajobou doktorské práce o lidové straně na Moravě získal v roce 1981 titul kandidáta věd, v devadesátých letech se habilitoval a následně byl jmenován profesorem. Po dvě desetiletí, v letech 1998–2017, stál v čele historického ústavu, který zdárně provedl obtížným obdobím finančních škrťů a studijních reforem, předsedal oborové komisi pro doktorské

